
διεθνής αμνηστία

**Διεκδικήστε τον σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα
στην Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο**

Υπόμνημα προς την Ελληνική Προεδρία της Ε.Ε.

Ιανουάριος 2003

*Διεθνής Αμνηστία
Ελληνικό Τμήμα
Σίνα 30
106 72 ΑΘΗΝΑ
τηλ. 210 36 31 532
fax. 210 36 38 016
e-mail: info@amnesty.gr
website: www.amnesty.gr*

*Amnesty International
European Union Office
Rue d'Arlon 39-41
B-1000 BRUSSELS
tel. +32 2 502 14 99
fax. +32 2 502 56 86
e-mail: Amnesty-EU@aieu.be
website: www.amnesty-eu.org*

Διεκδικήστε τον σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο

Υπόμνημα της Διεθνούς Αμνηστίας προς την Ελληνική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Η Ε.Ε. και τα ανθρώπινα δικαιώματα το 2003
2. Η Ελληνική Προεδρία
3. Τα ανθρώπινα δικαιώματα στον κόσμο
 - πρακτική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
 - ασφάλεια και ανθρώπινα δικαιώματα
 - πρέπει να κάνουμε τη διαφορά – καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα ανά τον κόσμο
 - η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών
 - η περιφερειακή διάσταση
4. Άσυλο και μετανάστευση
 - η προστασία των προσφύγων απειλείται
 - η «ολοκληρωμένη προσέγγιση» είναι υπερβολικά μονομερής...
 - ... και πρέπει να αντικατοπτρίζεται στο εσωτερικό
 - επαναπατρισμός στο Αφγανιστάν: μόνο με ασφάλεια
5. Τα ανθρώπινα δικαιώματα σε μια διευρυμένη Ένωση: δομική αδυναμία
6. Σύνοψη συστάσεων

1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα ανθρώπινα δικαιώματα το 2003

Η Ελληνική Προεδρία πρέπει να ανταποκριθεί στον στόχο της να προωθήσει μια κοινότητα αξιών και οφείλει, επομένως, να οδηγήσει την Ε.Ε. ώστε

- ▶ να αντιμετωπίσει τις χειρότερες καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα στον κόσμο,
- ▶ να διασφαλίσει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την αντιμετώπιση της 'τρομοκρατίας' και της 'λαθρομετανάστευσης',
- ▶ να διαμορφώσει τη λογοδοσία της Ε.Ε. για την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα σε μια διευρυμένη Ένωση.

Η Ελλάδα αναλαμβάνει την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια στιγμή κατά την οποία η Ε.Ε. αντιμετωπίζει μείζονα αλλαγή. Η διεύρυνση της Ε.Ε. με δέκα νέες χώρες το 2004 είναι δεδομένη και η συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης γίνεται ορμητικότερη, με τη Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης να δίνει μορφή σε μια συνταγματική συνθήκη. Πίσω από αυτές τις εξελίξεις ως κινητήρια δύναμη βρίσκεται η επιθυμία να ενισχυθεί και να σταθεροποιηθεί η Ε.Ε. ως κοινότητα αξιών, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα και του κράτους δικαίου.

Την ίδια στιγμή, η Ευρώπη βιώνει μια περίοδο μεγάλης αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Το ωστικό κύμα της 11ης Σεπτεμβρίου σε καμία περίπτωση δεν έχει σβήσει και η κυρίαρχη έμφαση στην ασφάλεια είχε ήδη βαθύτατο αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα. Στον διεθνή στίβο, η ρητορεία περί της ανάγκης να εξισορροπηθούν αυτά τα δύο αποκαθίσταται σταδιακά, όμως στην πραγματικότητα τα ανθρώπινα δικαιώματα εξακολουθούν να θυσιάζονται με υπερβολική ευκολία. Στο μεταξύ, σε πολλές χώρες οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνεχίζονται ανάισχυντα υπό το πρόσχημα της 'καταπολέμησης της τρομοκρατίας', ενώ κάποιες από τις σοβαρότερες καταστάσεις παγκοσμίως, όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, φαίνεται να έχουν περιχαρακωθεί ακόμη περισσότερο. Στο εσωτερικό μέτωπο, η ασφάλεια οδηγεί την ημερήσια διάταξη κατά τρόπο που δημιουργεί ανησυχίες σχετικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και με ρυθμό που καθιστά δυσχερή την εφαρμογή επαρκώς εξονυχιστικού ελέγχου.

Η αίσθηση της ανασφάλειας έχει επίσης εκδηλωθεί, ιδίως με τη μορφή μίας άνευ προηγουμένου αντι-μεταναστευτικής τάσης. Τα δικαιώματα εκείνων που χρειάζονται προστασία συνεχίζουν να απειλούνται από το γεγονός ότι οι πρακτικές περί το άσυλο καθίστανται ολοένα και πιο περιοριστικές σε εθνικό επίπεδο, ενώ η κοινή πολιτική ασύλου που διαμορφώνεται σε επίπεδο Ε.Ε. ενέχει τον κίνδυνο να υπονομεύσει τη Σύμβαση της Γενεύης από αρκετές απόψεις. Οι προσπάθειες να γίνει η Ευρώπη όσο το δυνατόν πιο δυσπρόσιτη εκτείνονται ραγδαία σε διακανονισμούς με τις χώρες προέλευσης και διέλευσης. Οι διευθετήσεις αυτές συμπληρώνονται με την άσκηση πίεσης προς τις χώρες αυτές, ώστε να δέχονται πίσω τους 'λαθρομετανάστες', ενώ υπάρχει μεγάλη πιθανότητα οι πρόσφυγες να δεχτούν πίεση να επαναπατριστούν παρά το ενδεχόμενο να συνεχίζουν να υφίστανται σοβαροί προβληματισμοί σχετικά με την ασφάλειά τους, όπως στην περίπτωση του Αφγανιστάν.

Η Ε.Ε. καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες να καταστήσει αποτελεσματικότερη την πολιτική της για τα ανθρώπινα δικαιώματα, μέσω των πολλαπλών οργάνων που έχει στη διάθεσή της στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας και στα προγράμματα συνεργασίας. Οι προσπάθειες αυτές παράγουν όντως σταθερή πρόοδο από αρκετές απόψεις. Εντούτοις, δεν βλέπουμε σχεδόν κανένα αποτέλεσμα σε ορισμένες από τις χειρότερες καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως, όπου η Ε.Ε. δεν είναι ικανή ή δεν είναι έτοιμη να θέσει τα ανθρώπινα δικαιώματα στο επίκεντρο των προσπαθειών της, λόγω έλλειψης πολιτικής βούλησης και κοινής εστίασης. Την ίδια στιγμή, το τυφλό σημείο της Ε.Ε. όσον αφορά την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός των ιδίων της των συνόρων καθίσταται κρισιμότερο όσο πλησιάζει η διεύρυνση.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα εξακολουθούν να κινδυνεύουν. Κατά συνέπεια, τρεις μείζονες προκλήσεις συναποτελούν το κεντρικό εστιακό σημείο αυτού του υπομνήματος:

1. η ανάγκη να αντιμετωπισθούν οι καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα θέτοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα στο επίκεντρο της επίλυσης των συγκρούσεων,
2. η ανάγκη να διασφαλιστεί με εγγυήσεις η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην προσπάθεια κατά της 'τρομοκρατίας' και κατά της 'λαθρομετανάστευσης', και
3. η ανάγκη να εδραιωθεί επαρκής λογοδοσία σε επίπεδο Ε.Ε. για την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό μιας διευρυμένης Ένωσης.

Η Διεθνής Αμνηστία ελπίζει ότι η Ελληνική Προεδρία θα διατηρήσει ξεκάθαρη οπτική για τις ζωτικές αξίες που πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο των πολιτικών της Ένωσης. Και ότι θα καταστήσει, με αυτόν τον τρόπο, την Ε.Ε. ικανή να επιτύχει τη σωστή ισορροπία: μεταξύ ασφάλειας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ συνεργασίας και πίεσης, μεταξύ ελέγχου και προστασίας, μεταξύ των προτύπων που απαιτεί για τους άλλους και εκείνων που είναι έτοιμη να εφαρμόσει για την ίδια.

2. Η Ελληνική Προεδρία

Η Ελληνική Προεδρία πρέπει να προωθήσει την υπόθεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναγνωρίζοντας ότι οι φιλοδοξίες της για την Ε.Ε. πρέπει να αντανακλώνται και στο εσωτερικό της.

Με το μήνυμα της Προεδρίας, «*Η Ευρώπη μας – Μοιραζόμαστε το μέλλον σε μια Κοινότητα αξιών*», η Ελλάδα προσφέρει σαφή ένδειξη του προγράμματος και των προτεραιοτήτων της:

1. Εφαρμογή της ημερήσιας διάταξης της διεύρυνσης: διασφάλιση της συνθήκης ένταξης για τα δέκα νέα μέλη και τήρηση της προενταξιακής στρατηγικής για τα υπόλοιπα υποψήφια κράτη.
2. Καθοδήγηση των διεργασιών μεταρρύθμισης της Ένωσης: μεταφορά των προτάσεων της Συνέλευσης για το Μέλλον της Ευρώπης στη Διακυβερνητική Διάσκεψη.
3. Επίτευξη αποτελεσμάτων πάνω στη 'Στρατηγική της Λισσαβόνας': αναζωογόνηση της οικονομίας και της κοινωνικής συνοχής της Ευρώπης και προαγωγή της αειφόρου ανάπτυξης.
4. Ανάπτυξη του «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: εφαρμογή των αποφάσεων του Συμβουλίου της Σεβίλλης για το άσυλο και τη μετανάστευση και για τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων.
5. Προβολή σταθερότητας στην υφήλιο: με ιδιαίτερη εστίαση στις περιοχές άμεσης εγγύτητας.

Σε όλα αυτά τα σημεία ενυπάρχει στοιχείο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε γενικές γραμμές, η διεύρυνση, η μεταρρύθμιση και η αειφόρος ανάπτυξη υπονοούν ένα όραμα πραγμάτωσης των στοιχειωδών δικαιωμάτων. Αναφορικά με τα δύο τελευταία σημεία, ωστόσο, ο αντίκτυπος της Ε.Ε. στα ανθρώπινα δικαιώματα αναπόφευκτα θα είναι πιο ρητός.

Το κείμενο των ελληνικών προτεραιοτήτων σε γενικές γραμμές δεν αναπτύσσει το θέμα της προαγωγής της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως μείζον συστατικό στοιχείο των εξωτερικών σχέσεων της Ε.Ε. Όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα στα (διευρυμένα) σύνορα της ίδιας της Ένωσης, η έμφαση τίθεται στον πρωταρχικό και υπέρτατο στόχο αυτής της προεδρίας να αποκαταστήσει μια ατμόσφαιρα ασφάλειας και εμπιστοσύνης εν όψει της έκδηλης αβεβαιότητας στην παγκόσμια σκηνή, και όχι στην τήρηση των στοιχειωδών δικαιωμάτων από την Ε.Ε. και τα ίδια τα κράτη-μέλη της. Ωστόσο, ακόμα και χωρίς μια τέτοια συγκεκριμένη προτεραιότητα, υπάρχουν λόγοι για τη θετική προσδοκία ότι η Ελλάδα θα είναι έτοιμη και ικανή να προωθήσει την υπόθεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της προεδρίας της.

Η Ελληνική Προεδρία είναι σε θέση να αξιοποιήσει την πνοή πραγματισμού που έφερε η προκάτοχός της σε ολόκληρη τη σφαίρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε σχέση με τρίτες χώρες. Την ίδια στιγμή, εντούτοις, θα αναγκαστεί να αντιμετωπίσει μια πελώρια πρόκληση, έχοντας να εκπροσωπήσει την Ε.Ε. στην 59η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών. Αν και η προηγούμενη σύνοδος προκάλεσε σοβαρότατη αυτοκριτική αξιολόγηση, η προσεχής θα είναι πιθανότατα εξίσου δύσκολη. Ορισμένες, μάλιστα, από τις πλέον προβληματικές καταστάσεις θα πρέπει να

αντιμετωπιστούν όχι μόνο σε αυτό το λίαν πολιτικοποιημένο πολυμερές φόρουμ, αλλά και με απ' ευθείας διάλογο και αντιπαράθεση: Μέση Ανατολή (Ισραήλ / Κατεχόμενα Εδάφη), Ρωσία (ιδίως Τσετσενία), Κολομβία, Κίνα, Ιράν.

Έχοντας αναλάβει σταθερά τον ρόλο της προεξάρχουσας αντίρροπης δύναμης έναντι των ΗΠΑ, η Ε.Ε. θα πρέπει να συνεχίσει να ανθίσταται στη συνεχιζόμενη επίθεση των ΗΠΑ εναντίον των επιτευγμάτων του διεθνούς δικαίου και της διεθνούς διακυβέρνησης και ιδίως εναντίον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η Ε.Ε. δεν διαθέτει απαστράπτον ιστορικό – η συλλογικότητα κατέρρευσε υπερβολικά εύκολα σε κρίσιμες στιγμές. Η πιθανότητα ενός πολέμου εναντίον του Ιράκ ενδέχεται κάλλιστα να επισκιάσει κάθε προηγούμενο και να μετατραπεί στη μέγιστη πρόκληση κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας. Εάν συμβεί αυτό, τα κεντρικά στοιχεία του προσανατολισμού της Ε.Ε. θα πρέπει αναγκαστικά να είναι η προστασία των αμάχων και των προσφύγων.

Η εσωτερική διάσταση των προτεραιοτήτων της Ελληνικής Προεδρίας αποσκοπεί στη διασφάλιση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης για όλους, όμως η πραγματικότητα πιθανότατα θα είναι πιο επιλεκτική, αν δεν είναι ολωσδιόλου περιοριστική. Για την Ελλάδα, με σύνορα από τα πλέον εκτεταμένα της Ε.Ε., είναι πολύ μεγάλη η πίεση και το στοιχείο να προωθήσει τις ημερήσιες διατάξεις για το άσυλο και τη μετανάστευση και να δημιουργήσει μεγαλύτερη συνεργασία στον έλεγχο και την αστυνόμευση των συνόρων.

Για αρκετούς προφανείς λόγους, η επικείμενη διεύρυνση της Ε.Ε. έχει επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα. Υπάρχει μία πλευρά που δεν είναι τόσο προφανής αλλά είναι εξίσου σημαντική. Πρόκειται για την ανανεωμένη εστίαση στα ανθρώπινα δικαιώματα που προκαλεί ιδίως η υποψηφιότητα της Τουρκίας. Αν πρόκειται να ανταποκριθεί η Ε.Ε. στη διακηρυγμένη της ανωτερότητα, θα πρέπει όχι μόνο να επιδιώκει τα υψηλότερα πρότυπα επιδόσεων από τα υποψήφια κράτη-μέλη, αλλά και να αντιμετωπίσει τον εφησυχασμό των σημερινών κρατών-μελών όσον αφορά τις επιδόσεις τους στα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι τακτικές εκθέσεις της Διεθνούς Αμνηστίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Ευρώπη περιλαμβάνουν σταθερά την πλειονότητα των σημερινών κρατών-μελών της Ε.Ε., μερικά από τα οποία έχουν σοβαρά προβλήματα (μεταξύ αυτών και η Ελλάδα). Η αντίδραση της Ε.Ε. ήταν, μέχρι στιγμής, εκκωφαντική σιωπή.

Η Ελληνική Προεδρία θα πρέπει να αρθεί στο ύψος της πρόκλησης. Δεν θα πρέπει απλώς να αντιμετωπίσει αυτά τα ζητήματα σε εσωτερικό επίπεδο, αλλά και να αναλογιστεί τι αξία έχει η δέσμευση της Ε.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα όταν μπορεί με τέτοια ευκολία να παραβλέπει σοβαρά προβλήματα μέσα στα ίδια της τα σύνορα. Η Διεθνής Αμνηστία προτρέπει την Ελληνική Προεδρία να υποκινήσει μια διεργασία ανάπτυξης ενός συστήματος σωστής λογοδοσίας σε επίπεδο Ε.Ε. για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κράτη-μέλη, σημερινά και μελλοντικά.

3. Τα ανθρώπινα δικαιώματα στον κόσμο

Κοιτάζοντας την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανά τον κόσμο και τη φιλοδοξία της Ε.Ε. να αναπτύξει συνεκτικές πολιτικές, μπορεί κανείς να διακρίνει τρεις όψεις. Η πρώτη είναι η σταθερή προσπάθεια να τεθεί σε εφαρμογή η πολιτική της Ε.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα οι διάφοροι μηχανισμοί που έχει στη διάθεσή της. Η δεύτερη είναι ότι ο κυρίαρχος στόχος της ασφάλειας, στον οποίο δόθηκε άνευ προηγουμένου ώθηση κατά τη 'μάχη ενάντια στην τρομοκρατία', διαπερνά τις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε. κατά τρόπο που πάρα πολύ συχνά υποβιβάζει τις ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη δεύτερη θέση ή και χαμηλότερα. Η τρίτη είναι η εμφανής ανικανότητα της Ε.Ε. να έχει αντίκτυπο σε ορισμένες από τις πλέον παγιωμένες καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως.

Πρακτική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: έργο εν εξελίξει

Η Ελληνική Προεδρία πρέπει να συνεχίσει να εξελίσσει μια συστηματική, προσανατολισμένη στο αποτέλεσμα και υπεύθυνη πολιτική για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με τρίτες χώρες

Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε σημαντική προσπάθεια από πλευράς της Ε.Ε. να καταστήσει αποτελεσματικότερες τις πολιτικές της για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με τρίτες χώρες. Σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη αυτών των πολιτικών, η πρόοδος κατά την τελευταία δεκαετία και ιδίως τα τελευταία λίγα χρόνια υπήρξε πολύ αξιολογή. Νέα σύνολα κατευθυντήριων γραμμών, για την καταπολέμηση των βασανιστηρίων και για τους θεσμοθετημένους διαλόγους με τρίτες χώρες περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προστέθηκαν στα ήδη υπάρχοντα εργαλεία, ενώ το πρόγραμμα συνεργασίας της Κοινότητας αναδιοργανώνεται και βασίζεται σε ένα πλαίσιο προτεραιοτήτων. Σε ό,τι αφορά, όμως, την επίτευξη απτών αποτελεσμάτων, πάρα πολύ συχνά δεν έχει να επιδείξει παρά ελάχιστα. Η ρήτρα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις συμφωνίες της Ε.Ε. με τρίτες χώρες μοιάζει περισσότερο να είναι «κενό γράμμα» παρά ουσιαστικό στοιχείο. Η μεγαλύτερη πρόκληση για την Ε.Ε. συνεχίζει να είναι να θέσει τα ανθρώπινα δικαιώματα σε πρακτική εφαρμογή και να είναι πιο αποτελεσματική.

Αναγνωρίζοντας αυτήν την πραγματικότητα, ένα νέο σύνολο συμπερασμάτων του Συμβουλίου, που υιοθετήθηκε επί Δανικής Προεδρίας, έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να βελτιώσει την πρακτική με μια σειρά απτούς τρόπους, δίνοντας σημασία στην εφαρμογή των συναφών εργαλείων, καθώς και στην ένταξη των πολιτικών για τα ανθρώπινα δικαιώματα στον κύριο κορμό των διαδικασιών και στην ενίσχυση της συνοχής. Επίσης, υποβάλλουν την εφαρμογή των πολιτικών για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε ετήσια επιθεώρηση και επιδιώκουν στενότερη διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την κοινωνία των πολιτών. Αυτή η προσέγγιση πρέπει να έχει θετική υποδοχή. Το σημαντικότερο ίσως σε όλα αυτά είναι να καταστεί η προσπάθεια για τα ανθρώπινα δικαιώματα πιο δομημένη και πιο συνεπής: με τον καθορισμό σαφών προτεραιοτήτων, με συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση, με το να γίνει πιο διαφανής και υπόλογη. Διότι, στην καθημερινή πίεση της πολιτικής, αυτός είναι ο μόνος τρόπος να ενταχθούν πραγματικά σε ένα ενιαίο σύνολο οι ανησυχίες και οι στόχοι για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να διασφαλιστεί ότι αποτελούν πραγματικά ένα ουσιαστικό, αδιαπραγμάτευτο στοιχείο.

Ασφάλεια και ανθρώπινα δικαιώματα

Η διακήρυξη ότι «Δεν νοείται ασφάλεια χωρίς ανθρώπινα δικαιώματα» πρέπει να μεταφραστεί σε απτές ενέργειες.

Διατέμνοντας όλα τα παραπάνω, η ‘μάχη ενάντια στην τρομοκρατία’ συνεχίζει να διαποτίζει τις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε. με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Τα ίχνη της είναι εμφανή μέσα από την επέκταση και την επίταση της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε μια ραγδαία διαδικασία ‘εξωτερίκευσης’ της πολιτικής Δικαιοσύνης και Εσωτερικών (JHA). Εντούτοις, δίνεται ελάχιστη ή και καθόλου προσοχή στον αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα. Παράλληλα, δεν έχει υπάρξει μέχρι στιγμής σαφής αντίδραση στον τρόπο με τον οποίο πολλές χώρες δικαιολογούν πλέον τα καταπιεστικά νομοθετικά μέτρα και τη συστηματική καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως ‘αντιτρομοκρατία’.

Η αποσύνδεση της ασφάλειας από τα ανθρώπινα δικαιώματα επανορθώνεται βαθμιαία στη ρητορεία, όμως οι πομπώδεις διακηρύξεις ότι δεν μπορεί να υπάρξει ασφάλεια χωρίς ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν ακόμα τεθεί σε ουσιαστική εφαρμογή. Η ομόφωνη υιοθέτηση, από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 22 Νοεμβρίου 2002, απόφασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αντιτρομοκρατία, αποτελεί ευπρόσδεκτο βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση, όμως θα απαιτήσει σταθερή προσπάθεια, ιδίως στην 59^η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, για να επιβεβαιωθεί αυτή η σύνδεση και να αναληφθούν απτές ενέργειες. Ο ρόλος της Ε.Ε. θα είναι σημαντικός σε αυτήν την προσπάθεια.

Πρέπει να κάνουμε τη διαφορά – καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα ανά τον κόσμο

Οι πλέον επίμονες και παγιωμένες καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να αντιμετωπιστούν επιμένοντας στην ανεξάρτητη παρατήρηση της κατάστασης, αφήνοντας περιθώρια για δημόσιο έλεγχο και θέτοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα στο επίκεντρο οποιασδήποτε ειρηνευτικής διαδικασίας.

Η προσπάθεια της Ε.Ε. για την πρακτική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είχε κανέναν αντίκτυπο σε ορισμένες από τις πλέον επίμονες καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στις εμφανέστερες από αυτές τις καταστάσεις, τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν «παγιδευτεί» σε βίαιες συγκρούσεις, όπως στο Ισραήλ / Κατεχόμενα Εδάφη, στη Ρωσία / Τσετσενία, στην Κολομβία. Εντούτοις, υπάρχει επίσης ένα φάσμα καταστάσεων παγιωμένης καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις οποίες η διεθνής κοινότητα έχει παραλείψει να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά παρά την υψηλής δημοσιότητας παρέμβασή της (που σε ορισμένες περιπτώσεις περιλαμβάνει κυρώσεις ή συγκεκριμένους διαλόγους για τα ανθρώπινα δικαιώματα), όπως στην περιοχή των Μεγάλων Λιμνών, την Κίνα, το Ιράν, την Αλγερία, τη Ζιμπάμπουε. Τυπικά πρόκειται για χώρες με υψηλό πολιτικό, στρατηγικό ή οικονομικό ενδιαφέρον, και είναι αυτή η παράλειψη που τείνει να καθορίζει την αποτελεσματικότητα της παγκόσμιας προσπάθειας για τα ανθρώπινα δικαιώματα, παρά τις επιτυχίες, σε σχετικό βαθμό, με χώρες όπου έχουν μικρότερη σημασία τέτοια συμφέροντα.

Αυτός είναι ένας ακόμα λόγος για να ζητήσουμε από την Ε.Ε., ως τον καίριο παράγοντα σε παγκόσμιο επίπεδο, να εντείνει την προσπάθειά της. Θα απαιτηθεί γι' αυτό να εξετάσει σοβαρά η Ε.Ε. το πώς μπορεί να προχωρήσει πέρα από τη συνηθισμένη «ιεροτελεστία» του πολιτικού διαλόγου, πώς μπορεί να κάνει βήματα πέρα από τη συνήθη έκκληση για πολιτικές λύσεις και να επεκτείνει αυτόν τον διάλογο ώστε να συμπεριλάβει τις ακόλουθες αρχές:

- ότι τα πρότυπα του δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και του ανθρωπιστικού δικαίου δεν είναι διαπραγματεύσιμα και θα πρέπει να τίθενται στο επίκεντρο οποιασδήποτε ειρηνευτικής διαδικασίας,
- ότι η πρόσβαση σε καταστάσεις σοβαρής και επίμονης καταπάτησης και η ανεξάρτητη παρατήρησή τους είναι ζωτικές προϋποθέσεις για τη στοιχειώδη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,
- ότι οι χώρες όπου σημειώνονται τέτοιες καταπάτησεις θα πρέπει κανονικά να υπόκεινται σε δημόσιο έλεγχο, ως απαραίτητο συμπλήρωμα του πολιτικού διαλόγου.

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών

Η συμβολή της Ε.Ε. στην 59^η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών πρέπει να έχει ως οδηγό τη ζωτική ανάγκη να αποκατασταθεί και να διατηρηθεί η ακεραιότητα αυτού του οργάνου ως του κύριου φόρουμ παγκοσμίως που εξετάζει τις κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όπου μπορούν να ακουστούν τα θύματα.

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (UNCHR) είναι το κύριο φόρουμ που πρέπει να επιβεβαιώνει αυτές τις αρχές και να εφαρμόζει αυτού του είδους τον έλεγχο. Σχεδόν όλες οι χώρες που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο έχουν εμφανιστεί στην ημερήσια διάταξη της Επιτροπής ή έχουν γίνει αντικείμενο συζητήσεων με τον έναν ή τον άλλον τρόπο επί αρκετά χρόνια. Η Σύνοδος 2002 της UNCHR δέχτηκε σοβαρές επικρίσεις για την αδυναμία της να προβεί σε απτές ενέργειες στις περισσότερες περιπτώσεις και για το ότι απέτυχε επομένως να ανταποκριθεί στην ευθύνη της ως το κύριο όργανο παγκοσμίως που ασχολείται αποκλειστικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στην καταληκτική της ομιλία στην 58^η Σύνοδο, η Μαίρη Ρόμπινσον ζήτησε «βαθιά περισυλλογή» σχετικά με αυτόν τον ζωτικό ρόλο.

Με την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών να γίνεται όλο και περισσότερο το σημείο εστίασης για μια αναδυόμενη κοινή πολιτική της Ε.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η Ελληνική Προεδρία θα αντιμετωπίσει τη δυσθεώρητη πρόκληση να ηγηθεί της συμμετοχής της Ε.Ε. στην 59^η Σύνοδό της το 2003. Θα είναι σημαντικό η Ε.Ε. να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που διαθέτει, μεταξύ άλλων και στο πλαίσιο της τακτικής Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ-CFSP) με τους διμερείς πολιτικούς διαλόγους της, για να διασφαλίσει:

- ότι η Επιτροπή δραστηριοποιείται οποτεδήποτε σημειώνονται σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,
- ότι τα μέλη της συνεργάζονται με τους όρους των συναφών αποφάσεων,
- ότι η εντολή των εμπειρογνομόνων της ανά χώρα ανανεώνονται σε περίπτωση που υπάρχουν καταστάσεις σοβαρών και επίμονων καταπατήσεων,
- ότι το έργο των εμπειρογνομόνων της ανά θέμα βρίσκει υποστήριξη αντί να υπονομεύεται.

Η Διεθνής Αμνηστία παρουσιάζει χωριστά ένα εκτενές υπόμνημα¹ με έναν αριθμό προτεραιοτήτων που αφορούν σε χώρες και θέματα. Καλεί την Ε.Ε. να αναλάβει αποφασιστική δράση για να διασφαλίσει ότι η Επιτροπή θα αντιμετωπίσει τις συνεχιζόμενες καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην *Κολομβία*, τη *Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό*, το *Ισραήλ* και τα *Κατεχόμενα Εδάφη*, την *Τσετσενική Δημοκρατία της Ρωσικής Ομοσπονδίας*, και, νέο στον κατάλογο λόγω της δραματικής επιδείνωσης της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το *Νεπάλ*. Σε όλες αυτές τις χώρες, η *ατιμωρησία* για σοβαρές καταπατήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνεχίζεται, αποτελώντας καίριο εμπόδιο για την επίλυση συγκρούσεων, τη βιώσιμη ειρήνη και την ασφάλεια. Επιπλέον, ζητά αποτελεσματικά βήματα, σε συνέχεια της απόφασης περί *ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αντιτρομοκρατίας* που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών τον Νοέμβριο του 2002, καθώς και (μαζί με άλλα μέλη του Παγκόσμιου Συνασπισμού κατά της Θανατικής Ποινής) σταθερές προσπάθειες για να επιτευχθεί βελτιωμένο και με ευρύτερη υποστήριξη ψήφισμα για τη *θανατική ποινή*. Τέλος, ζητά *μεταρρύθμιση της Επιτροπής* για να αναβαθμιστεί η αποτελεσματικότητά της.

Οι κύριες συστάσεις της Διεθνούς Αμνηστίας αναφορικά με τις ενέργειες της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων περιλαμβάνουν τις εξής:

Κολομβία

Να καλέσει την κυβέρνηση και τις ένοπλες αντικυβερνητικές ομάδες να υπογράψουν ανθρωπιστική συμφωνία, η οποία θα προστατεύει τον άμαχο πληθυσμό. Επίσης, να πιέσει την κυβέρνηση να δώσει στους διεθνείς οργανισμούς πρόσβαση στις ζώνες των συγκρούσεων, να ενισχύσει την εντολή του γραφείου Κολομβίας της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και να ζητήσει από τον Ύπατο Αρμοστή να συντάξει έκθεση προς την επόμενη σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης και της Επιτροπής.

Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό

Να διασφαλίσει την ίδρυση διεθνούς επιτροπής διερεύνησης των ισχυρισμών για σοβαρές καταπατήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου στο πλαίσιο της σύγκρουσης στη ΛΔΚ και να διασφαλίσει την ανανέωση της εντολής του Ειδικού Εισηγητή για τη ΛΔΚ.

Ισραήλ και Κατεχόμενα Εδάφη

Να διασφαλίσει υποστήριξη για την επείγουσα αποστολή και ανάπτυξη διεθνών παρατηρητών για να παρακολουθήσουν, να διερευνήσουν και να εκθέσουν την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και να ζητήσει από την ισραηλινή κυβέρνηση να διασφαλίσει ότι επιτρέπεται σε όλους τους εργαζομένους του ΟΗΕ και άλλων διεθνών οργανισμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για ανθρωπιστικά ζητήματα να διεξάγουν το έργο τους ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς.

¹ *Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων εθνών 2003: ώρα για βαθιά περισυλλογή*, Διεθνής Αμνηστία, Δεκέμβριος 2002

Νεπάλ

Να πιέσει την κυβέρνηση να επιτρέψει την είσοδο στη χώρα διεθνών παρατηρητών για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να λάβει μέτρα για τον τερματισμό της ατιμωρησίας για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προβαίνοντας σε άμεσες και αμερόληπτες έρευνες για όλους τους ισχυρισμούς παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβανομένου του παράνομου φόνου αμάχων. Επιπλέον, να καλέσει το Κομμουνιστικό Κόμμα Νεπάλ (Μαοϊκό) να σεβαστεί τα ελάχιστα πρότυπα, όπως προβλέπεται στο κοινό Άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης.

Ρωσική Ομοσπονδία

Να αντιμετωπίσει την παράλειψη της Ρωσίας να καταπολεμήσει αποτελεσματικά την ατιμωρησία για παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, περιλαμβανομένων πιθανών εγκλημάτων πολέμου, στο πλαίσιο της ένοπλης σύγκρουσης στην Τσετσενία, και να ιδρύσει διεθνή επιτροπή έρευνας για τους ισχυρισμούς σοβαρών καταπατήσεων του δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Επιπλέον, να πιέσει για να έχουν πρόσβαση στην Τσετσενία η Διεθνής Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού, τα ανεξάρτητα ΜΜΕ και οι παρατηρητές ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ανθρώπινα δικαιώματα και τρομοκρατία

Να καλέσει όλα τα κράτη ώστε, κατά τη λήψη μέτρων αντιτρομοκρατίας, να διασφαλίζουν την προστασία τόσο της ασφάλειας, όσο και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων υπό τη δικαιοδοσία τους. Επίσης, να ιδρύσει έναν νέο μηχανισμό για να παρακολουθεί και να αναλύει τον αντίκτυπο που έχουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα τέτοιου είδους μέτρα και να ζητήσει από τον Ύπατο Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα να υποστηρίξει και να συντονίσει τις σχετικές προσπάθειες.

Θανατική Ποινή

Να δώσει συνέχεια στις προηγούμενες αποφάσεις της, με ένα ενισχυμένο κείμενο που θα βεβαιώνει ότι η επιβολή της θανατικής ποινής σε όσους είχαν ηλικία κάτω των 18 ετών κατά τον χρόνο τέλεσης του εγκλήματος αντίκειται στο εθιμικό διεθνές δίκαιο, και να καλέσει τα κράτη που διατηρούν τη θανατική ποινή να περιορίσουν προοδευτικά την εφαρμογή της και, κατ' ελάχιστον, να μην επεκτείνουν την εφαρμογή της.

Μεταρρύθμιση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών

Να ενισχύσει τις ειδικές διαδικασίες της Επιτροπής, διαθέτοντας επαρκείς πόρους και διευκολύνοντας την ουσιαστική συζήτηση των εκθέσεων. Επίσης, να καλέσει τα μέλη της Επιτροπής να καταστήσουν απτή τη δέσμευσή τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα συνεργαζόμενα πλήρως με τις ειδικές διαδικασίες και επικυρώνοντας τις καίριες συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, περιλαμβανομένης της πλήρους συνεργασίας με τα εποπτικά όργανα που προβλέπονται από αυτές.

Η περιφερειακή διάσταση

Έχει τεράστια σημασία η σχετική ασυνέχεια που είναι εγγενής στο κυκλικό σύστημα προεδρίας να μην υπονομεύει την προσπάθεια της Ε.Ε. αναφορικά με τις συνεχιζόμενες καταστάσεις κρίσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα που δεν επισύρουν κορυφαία διεθνή προσοχή. Η Ελληνική Προεδρία θα πρέπει να επιδιώξει να επεκτείνει, μέσω του προγραμματισμού της και με τη βοήθεια των υπόλοιπων κρατών-μελών, την ενασχόληση της

Ε.Ε. με την Αφρική, την Ασία και τη Λατινική Αμερική, η οποία εδραιώθηκε επί προηγούμενων προεδριών.

Αυτή η προεδρία θα συγκεντρώσει τις προσπάθειές της σε περιοχές άμεσης εγγύτητας: τα Βαλκάνια, τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, και τη Ρωσία και τις χώρες της Μαύρης Θάλασσας. Παράλληλα, θα συνεχίσει τον υπερατλαντικό διάλογο με τις ΗΠΑ, ιδίως «για μείζονα ζητήματα που απαιτούν κοινή προσέγγιση». Η Διεθνής Αμνηστία υποβάλλει τις ακόλουθες παρατηρήσεις και συστάσεις:

Αφρική

Η συμβολή της Ε.Ε. στην πραγμάτωση του οράματος μιας «Νέας Αφρικής» θα πρέπει να είναι μια επίμονη και μακρόχρονη δέσμευση στην οικοδόμηση του σεβασμού για τα θεμελιώδη δικαιώματα και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια σε ολόκληρη την Αφρική και ιδίως στην περιοχή των Μεγάλων Λιμνών. Η Διάσκεψη Κορυφής Ε.Ε. / Αφρικής που θα πραγματοποιηθεί στη Λισσαβόνα τον Απρίλιο του 2003 θα πρέπει να αποτελέσει το ορόσημο μιας νέας φάσης σε αυτήν τη δέσμευση. Αξιοποιώντας τη δημιουργία της Αφρικανικής Ένωσης και της Νέας Συνεργασίας για την Ανάπτυξη της Αφρικής, η Ε.Ε. θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της σε αυτήν την περιοχή, η οποία επί υπερβολικά μακρό χρονικό διάστημα σπαράσσεται από συγκρούσεις και εκτεταμένες καταπατήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Απαιτείται μία επιφανής και σταθερή προσπάθεια της Ε.Ε. για να προσδώσει μεγαλύτερη ορμή σε αυτές τις πρωτοβουλίες και να ανταποκριθεί στην ολοένα εμφανέστερη ανάγκη να σπάσει ο σύνδεσμος ανάμεσα στην οικονομική εκμετάλλευση και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η συνέχιση της υποστήριξης της Ε.Ε. για μόνιμη ειρήνη και συμφιλίωση στην περιοχή των Μεγάλων Λιμνών και ο ενεργός της ρόλος στην υποβοήθηση της αποκατάστασης του κράτους δικαίου σε ορισμένες άλλες περιοχές της Αφρικής, θα τη βοηθήσουν να δώσει σάρκα και οστά στη δέσμευσή της.

Βαλκάνια

Η Διεθνής Αμνηστία καλεί την Ελληνική Προεδρία να διασφαλίσει ότι η Αστυνομική Αποστολή της Ε.Ε. θα ανταποκριθεί στην επιδίωξη χιλιάδων ανθρώπων στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη για δικαιοσύνη. Συγκεκριμένα, το σχέδιο εργασίας της αποστολής θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει απτά μέτρα για να αντιμετωπίσει την μέχρι στιγμής έλλειψη διερεύνησης από την τοπική αστυνομία των καταπατήσεων του παρελθόντος και για να υποστηρίξει και να επιβλέψει αυτό το έργο.

Η Ελληνική Προεδρία προσδίδει μείζονα προτεραιότητα στις σχέσεις της Ε.Ε. με την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων και επιδιώκει την κεφαλαιοποίηση των θετικών αποτελεσμάτων που έχουν επιτευχθεί μέχρι στιγμής στην εφαρμογή της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης. Έχει σημασία το γεγονός ότι το ξεκίνημα της νέας προεδρίας συμπίπτει με την έναρξη της Αστυνομικής Αποστολής της Ε.Ε. (EUPM) στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Παίρνοντας τη σκυτάλη από τα Ηνωμένα Έθνη, αυτή η πρώτη αποστολή της Ε.Ε. στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας σηματοδοτεί μια σημαντική νέα φάση στη φιλοδοξία της Ε.Ε. να αναλάβει άμεση και ουσιαστική ευθύνη για την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η κληρονομιά των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη δεν έχει ακόμη αντιμετωπιστεί πλήρως. Σήμερα, περισσότερα από επτά χρόνια μετά το τέλος του πολέμου, χιλιάδες εκκρεμούσες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν έχουν ακόμη διερευνηθεί πλήρως και οι δράστες συνεχίζουν να απολαμβάνουν ατιμωρησίας. Αυτά τα ανεξιχνίαστα εγκλήματα του παρελθόντος συνεχίζουν να διαμορφώνουν το παρόν, λειτουργώντας ως φραγμοί για την επιστροφή, τη δικαιοσύνη και τη διαρκή ειρήνη. Η Διεθνής Αμνηστία, αν και αναγνωρίζει την πρωταρχική ευθύνη της τοπικής αστυνομικής δύναμης και του δικαστικού σώματος της Βοσνίας, ανησυχεί ωστόσο για τη φαινομενική έλλειψη στρατηγικής της διεθνούς κοινότητας όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και θεωρεί ότι η EUPM θα πρέπει να δώσει υψηλή προτεραιότητα στο να διασφαλίσει ότι θα διερευνηθούν σωστά οι καταπατήσεις του παρελθόντος.

Η Διεθνής Αμνηστία έχει προτρέψει την Ε.Ε. να φροντίσει ώστε η «ένταξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον κορμό» του σχεδίου εργασίας της αποστολής να έχει ως επακόλουθο συγκεκριμένα μέτρα για να αντιμετωπιστεί η μέχρι στιγμής έλλειψη διερεύνησης από την τοπική αστυνομία των καταπατήσεων του παρελθόντος και για να υποστηριχθεί και να επιβλεφθεί αυτό το δύσκολο έργο. Ωστόσο, μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει καμία διαβεβαίωση ότι θα γίνει αυτό. Η Διεθνής Αμνηστία καλεί επομένως την Ελληνική Προεδρία να παράσχει την απαιτούμενη ηγεσία ώστε να διασφαλίσει ότι η αποστολή θα αξιοποιήσει αυτήν την άνευ προηγουμένου ευκαιρία για να συμβάλει στην επιδίωξη της δικαιοσύνης, την οποία περιμένουν χιλιάδες άνθρωποι στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

Μεσόγειος

Καθώς συνεχίζεται η Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία υπό τη σκιά της σύγκρουσης στη Μέση Ανατολή, η προαγωγή του διαλόγου και της συνεργασίας σε μια σειρά τομέων θα συνεχίσει να εξαρτάται πλήρως από την αποκλιμάκωση της έντασης στην περιοχή. Η εμπλοκή της Ε.Ε. σε αυτήν την προσπάθεια είναι σημαντική, αλλά παραμένει ελλειμματική εφ' όσον δεν αξιοποιεί τα μαθήματα από την κλιμάκωση της δυστυχίας στη Μέση Ανατολή: η μακρόχρονη ατιμωρησία σε σχέση με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει οδηγήσει σε μια κατάσταση κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και, σε πολλές χώρες, σε έναν φαύλο κύκλο βίας, καταπίεσης και αντεκδίκησης. Έτσι, οποιαδήποτε προοπτική για τερματισμό της βίας και για διαρκή ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή της Μεσογείου θα εξαρτηθεί από μια αποτελεσματική πολιτική για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Πρόκειται για μία προοπτική η οποία, μέχρι στιγμής, απουσιάζει εμφανώς και οδυνηρά από την πραγματικότητα της Διαδικασίας της Βαρκελώνης. Αυτό το χάσμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων επιτείνεται από τη νέα έμφαση στη μάχη κατά της 'τρομοκρατίας' ως καίρια προτεραιότητα στη συνεργασία μεταξύ της Ε.Ε. και των χωρών της Μεσογείου. Αναγνωρίζοντας την ευθύνη των κυβερνήσεων να παράσχουν ασφάλεια για όλους τους ανθρώπους υπό τη δικαιοδοσία τους, είναι καιρός η Ε.Ε. να εντυπώσει στους εταίρους της ότι η δέσμευσή τους θα πρέπει να είναι πρώτα και κύρια να σταθούν στο ύψος των ίδιων τους των υποχρεώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ηνωμένες Πολιτείες

Η συνεχής διαβεβαίωση, ότι οι υπερατλαντικές σχέσεις της Ε.Ε. εδράζονται σε κοινές αξίες, δεν μπορεί πλέον να συγκαλύψει ορισμένες θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ των ΗΠΑ και των

ευρωπαϊκών χωρών, οι οποίες έχουν βαθύτατο αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η θανατική ποινή είναι πηγή έντασης επί χρόνια, όπου όμως και οι δύο πλευρές διατηρούν τη στάση ότι συμφωνούν να διαφωνούν. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, η σχέση έγινε πιο περίπλοκη. Η Ε.Ε. δεν έχει κατορθώσει να διαμορφώσει μια σαφή απόκριση στη μονομανή επιδίωξη από τις ΗΠΑ των πραγματικών ή υποτιθέμενων συμφερόντων τους, είτε στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζουν 'ειδική δικαιοσύνη' στους υποτιθέμενους υπόπτους για τρομοκρατία, στον τρόπο με τον οποίο προσπαθούν να υπονομεύσουν το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ), ή στον τρόπο με τον οποίο προωθούν την υποψηφιότητα της Τουρκίας. Σε κρίσιμες στιγμές η Ε.Ε. βρέθηκε να παγιδεύεται από θεμελιώδεις εσωτερικές διαφορές.

Ο μόνος τρόπος για να λάβει ξεκάθαρη θέση η Ε.Ε. είναι με την ευσυνείδητη προσήλωση στα πρότυπα τους διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, από τη μία πλευρά, και με μεγαλύτερο μέτρο διαφάνειας και λογοδοσίας, από την άλλη. Η διαφωνία για το ΔΠΔ έχει δείξει ότι κάτι τέτοιο δεν είναι μόνο προς το συμφέρον της σαφήνειας μεταξύ των δύο πλευρών, αλλά έχει και ευρύτερες επιπτώσεις στις αντιλήψεις ότι τα πρότυπα προστασίας των δικαιωμάτων δεν πρέπει να είναι διαπραγματεύσιμα.

4. Άσυλο και μετανάστευση

Η προστασία των προσφύγων απειλείται

Στα τελικά στάδια της διαμόρφωσης κοινής πολιτικής για το άσυλο, η Ε.Ε. δεν πρέπει να υπαναχωρήσει από τη δέσμευση του Τάμπερε για πλήρη και περιεκτική εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης.

Η Ελληνική προεδρία θα διαδραματίσει καίριο ρόλο στην εφαρμογή του προγράμματος που περιγράφεται στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Σεβίλλης, του Ιουνίου 2002. Στην παρουσίαση των προτεραιοτήτων της, η προεδρία έχει σαφώς δώσει την κύρια έμφαση στην αναγκαιότητα επίτευξης μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ, αφ' ενός, της δράσης για την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης σε συνδυασμό με τον αποτελεσματικό έλεγχο των εξωτερικών συνόρων και, αφ' ετέρου, μιας πολιτικής για το άσυλο η οποία θα συμμορφώνεται με τις διεθνείς συμβάσεις. Αυτή η ισορροπημένη προσέγγιση πρέπει να έχει θετική υποδοχή, όπως και η σημασία που προσδίδεται σε άλλους στόχους, όπως η καταπολέμηση της λαθραίας διακίνησης ανθρώπων και η διευκόλυνση της άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού των μεταναστών. Ωστόσο, η Διεθνής Αμνηστία ανησυχεί βαθύτατα ότι η εφαρμογή των συμπερασμάτων του Συμβουλίου της Σεβίλλης θα οδηγήσει σε σημαντική υποβάθμιση της προστασίας των αιτούντων άσυλο εντός της Ε.Ε.

Υπάρχουν λόγοι να φοβάται κανείς ότι το πνεύμα και η ακεραιότητα της Σύμβασης της Γενεύης ενδέχεται να υπονομευθούν από την έκβαση των συνεχιζόμενων διαπραγματεύσεων για την *οδηγία καθορισμού*. Ιδιαίτερη ανησυχία δημιουργεί στη Διεθνή Αμνηστία το ενδεχόμενο να χρησιμοποιηθεί το συνολικό πλαίσιο της μάχης κατά της «τρομοκρατίας» ως μέσο για να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής διατάξεων, οι οποίες επιτρέπουν κατ' εξαίρεση τον αποκλεισμό ή την ανάκληση της προσφυγικής ιδιότητας ή επικουρικών μορφών προστασίας. Η ακεραιότητα της αρχής της μη επαναπροώθησης (*non-refoulement*) θα μπορούσε επίσης να αποδυναμωθεί σε τεράστιο βαθμό. Η Διεθνής Αμνηστία φοβάται επίσης ότι οι επικείμενες διαπραγματεύσεις για την πρόταση *οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου* θα καταλήξουν σε ένα άδειο κέλυφος, παραπέμποντας στην εθνική νομοθεσία για ορισμένα από τα πλέον κρίσιμα ζητήματα και, συνεπώς, οδηγώντας σε εναρμόνιση στον ελάχιστο κοινό παρονομαστή.

Η «ολοκληρωμένη προσέγγιση» είναι υπερβολικά μονομερής...

Η προσπάθεια της Ε.Ε. να συγκρατήσει τη μετανάστευση απαιτεί να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος των μέτρων και του σωρευτικού τους αποτελέσματος στα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ η εντεινόμενη προσπάθεια να επιτευχθεί επανεισδοχή και επαναπατρισμός των μεταναστών απαιτεί μηχανισμούς παρακολούθησης για να διασφαλιστεί η ασφάλειά τους και να προληφθεί η επαναπροώθηση (*refoulement*).

Οι προσπάθειες της Ε.Ε., να ελαττώσει την προστασία των προσφύγων και να υψώσει φραγμούς, δεν σταματά στα σύνορά της. Παρ' όλο που η Ελληνική Προεδρία έχει τονίσει την ανάγκη να κατευθυνθεί η εξωτερική πολιτική στον στόχο της πρόληψης των αιτίων της μετανάστευσης και θέλει να ανοίξει θετική συζήτηση για τη σχέση μεταξύ μετανάστευσης και ανάπτυξης, υπάρχει σαφής ανάγκη να συστήσει σύνεση. Η λεγόμενη ολοκληρωμένη

προσέγγιση στη διαχείριση της μετανάστευσης δεν έχει παραγάγει μέχρι στιγμής σχεδόν τίποτε περισσότερο από μια επέκταση των περιοριστικών πολιτικών για το άσυλο και τη μετανάστευση, αντί να κατευθύνει την πολιτική, αναπτυξιακή ή οικονομική συνεργασία από την οπτική γωνία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να προληφθούν τα αίτια της φυγής των ανθρώπων από τις χώρες τους.

Η συνεργασία με τις χώρες προέλευσης και διέλευσης είναι μέχρι στιγμής ευφημισμός για μια πολιτική με προσανατολισμό που πηγάζει από το πολύ γνωστό φαινόμενο της μετατόπισης των βαρών αντί της κατανομής τους. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της Σεβίλλης, οι συμφωνίες επανεισδοχής ορίζονται ως ζωτικά όργανα και θα μπορούσαν να ληφθούν μέτρα αντιποίνων με βάση τις πολιτικές της ΚΕΠΠΑ (CFSP) και της Κοινότητας σε περίπτωση «επίμονης και αδικαιολόγητης άρνησης τέτοιας συνεργασίας». Ωστόσο, οι ρήτρες επανεισδοχής, οι οποίες σήμερα γίνονται αντικείμενο διαπραγματεύσεων ως σταθερά στοιχεία στις συμφωνίες που συνάπτει η Ε.Ε. με τρίτες χώρες, ενδέχεται να ισοδυναμούν με σοβαρή έκπτωση στα ανθρώπινα δικαιώματα με αντάλλαγμα οικονομική βοήθεια.

Ένας επιπλέον λόγος ανησυχίας είναι ότι οι συμφωνίες επανεισδοχής δεν περιλαμβάνουν επαρκείς εγγυήσεις και ότι μια απλή γενική αναφορά στις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών-κελών δεν αρκεί για να αποτρέψει αποτελεσματικά την επαναπροώθηση (*refoulement*). Αυτό υποδεικνύει την ανάγκη αποτελεσματικών μηχανισμών επιτήρησης. Γενικότερα, η Διεθνής Αμνηστία ζητά εκτίμηση του αντικτύπου στα ανθρώπινα δικαιώματα, με βάση τα συναφή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάθε απόφασης που λαμβάνεται για την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης καθώς και του σωρευτικού τους αποτελέσματος, προκειμένου να βοηθηθεί η πρόληψη αρνητικών επιπτώσεων στις καίριες υποχρεώσεις της Ε.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

...και πρέπει να αντικατοπτρίζεται στο εσωτερικό

Αρμόζει σε αυτό το πλαίσιο να εκφράσουμε ανησυχία για τον περιοριστικό τρόπο με τον οποίο η ίδια η Ελλάδα αντιμετωπίζει τους αιτούντες άσυλο. Το 'Πρωτόκολλο Επανεισδοχής Λαθρομεταναστών' του Νοεμβρίου 2001 μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας προβλέπει ταχεία παράδοση των μεταναστών οποιουδήποτε είδους που εισέρχονται στην Ελλάδα. Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εξέφρασε την ανησυχία ότι το πρωτόκολλο δεν κάνει μνεία της Σύμβασης της Γενεύης και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν, ότι στόχος του είναι να εμποδίσει την είσοδο σε ελληνικό έδαφος και ότι «όλοι θεωρούνται ντε φάκτο λαθρομετανάστες και ότι δεν έχουν πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου (...). Στην πράξη, οι άνθρωποι που έρχονται με πλοιάρια από την Τουρκία δεν έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τους λόγους για τους οποίους θα ήθελαν ενδεχομένως να ζητήσουν άσυλο στην Ελλάδα (...). Ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η επανεισδοχή προκαλεί ανησυχίες σχετικά με τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών». Την ανησυχία αυτή επανέλαβε η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR).

Επαναπατρισμός στο Αφγανιστάν: μόνο με ασφάλεια

Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. πρέπει να σεβαστούν κατά γράμμα την αρχή της μη επαναπροώθησης (*non-refoulement*) και να αποφύγουν να παρασύρουν ή να αναγκάσουν οποιονδήποτε Αφγανό πρόσφυγα να επαναπατριστεί παρά τη θέλησή του εφ' όσον η ασφάλειά του δεν είναι εγγυημένη.

Σε αυτό το πλαίσιο, εφιστάται η προσοχή στις δυνητικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ενδέχεται να προκύψουν από πρόωρους επαναπατρισμούς στο Αφγανιστάν με βάση το *Πρόγραμμα Επαναπατρισμού στο Αφγανιστάν της Ε.Ε.*, που υιοθετήθηκε στο Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών (JHA) του Νοεμβρίου 2002. Δεν μπορεί να υπάρξει αντίρρηση στον εθελούσιο επαναπατρισμό ατόμων που λαμβάνουν με ελευθερία και πληροφόρηση την απόφαση να το πράξουν. Εντούτοις, υπάρχουν άφθονα στοιχεία ότι η κατάσταση στο Αφγανιστάν απέχει πολύ από το να είναι ασφαλής και ότι οι επαναπατριζόμενοι ενδέχεται να αντιμετωπίσουν σοβαρούς κινδύνους για την ασφάλειά τους. Επομένως η Ε.Ε. πρέπει να διασφαλίσει ότι τα Κράτη-Μέλη θα σεβαστούν τις υποχρεώσεις τους με βάση το διεθνές δίκαιο και θα αποφύγουν να χρησιμοποιήσουν οποιοδήποτε βίαιο ή καταναγκαστικό μέτρο, περιλαμβανομένων και κινήτρων που θα μπορούσαν αφ' εαυτών να αποτελούν τέτοιου είδους καταναγκασμό, για να επαναπατρίσουν οποιονδήποτε πρόσφυγα σε εκείνη τη χώρα. Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να επαναπατριστεί άτομο ή άτομα ως μέσο για να παρασυρθούν ή να αναγκαστούν να επαναπατριστούν άλλα μέλη της οικογένειάς τους. Ούτε και θα πρέπει να ανακληθεί η νομική τους ιδιότητα με βάση την όποια προσδοκία ότι θα επέλθει ως αποτέλεσμα «εθελούσιος» επαναπατρισμός. Κάθε τέτοιο μέτρο θα ισοδυναμούσε με παραβίαση της αρχής της μη επαναπροώθησης.

5. Τα ανθρώπινα δικαιώματα σε μια διευρυμένη Ένωση: δομική αδυναμία

Με τη διεύρυνση προ των πυλών και με αυξανόμενο χάσμα αξιοπιστίας, η Ε.Ε. δεν έχει πλέον την πολυτέλεια να παραβλέπει τα προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στα ίδια της τα σύνορα. Η Ελληνική Προεδρία πρέπει να αναλάβει την ευθύνη της υποκίνησης μιας διεργασίας για να αναπτυχθεί σωστή λογοδοσία σε επίπεδο Ε.Ε. για την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κράτη-μέλη, σημερινά και μελλοντικά. Η λογοδοσία αυτού του είδους πρέπει να βασίζεται σε συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση και να περιλαμβάνει ένα στοιχείο αμοιβαίας αξιολόγησης.

Η έμφαση της Ελληνικής Προεδρίας στην ανάγκη να αποκατασταθεί και να ενισχυθεί το αίσθημα ασφάλειας του Ευρωπαίου πολίτη, ως ο «πρωταρχικός και προεξάρχων στόχος της», είναι μια λογική απόκριση στις πάμπολλες αβεβαιότητες που έχουν εμφανιστεί κατά το τελευταίο διάστημα. Ορισμένες από αυτές τις αβεβαιότητες σχετίζονται άμεσα με τη 'μάχη ενάντια στην τρομοκρατία' και την εντεινόμενη διεθνή κρίση, άλλες είναι με πιο έμμεσο τρόπο αποτελέσματα του ευμετάβλητου διεθνούς περιβάλλοντος και απέκτησαν οξύτερη πολιτική σημασία με το κύμα λαϊκισμού που σάρωσε την Ευρώπη. Στον βαθμό που αυτή η προεξάρχουσα προτεραιότητα αντανάκλα το μέλημα της κυβέρνησης να παράσχει στοιχειώδη ασφάλεια στους πολίτες της, είναι σωστή κι ευπρόσδεκτη. Εντούτοις, υπάρχουν λόγοι ανησυχίας στον βαθμό που επιφέρει έναν προσανατολισμό ελέγχου και περιορισμού, ο οποίος μπορεί να θίξει στοιχειώδη δικαιώματα και ελευθερίες.

Η προεξάρχουσα ενασχόληση με την ασφάλεια επιτάχυνε τις διεργασίες στον τρίτο πυλώνα προς την εναρμόνιση της νομοθεσίας στο πεδίο του ποινικού δικαίου και προς αυξημένη αστυνομική και δικαστική συνεργασία. Είναι μία εξέλιξη που εγείρει ζητήματα προστασίας δικαιωμάτων και επομένως απαιτεί προσεκτικό έλεγχο, ιδίως σε κοινοβουλευτικό επίπεδο. Ωστόσο, η πολυπλοκότητα σε συνδυασμό με την έλλειψη διαφάνειας, καθώς και η ταχύτητα με την οποία συμβαίνουν τα πράγματα, σημαίνουν ότι, τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, είναι δύσκολο να ασκηθεί τέτοιου είδους έλεγχος. Αυτό ισχύει επίσης για την εξωτερική διάσταση της αντιτρομοκρατίας και της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, όπου επιδιώκεται συνεργασία με τρίτες χώρες, ιδίως με τις ΗΠΑ (όπου είναι υπό διαπραγμάτευση συμφωνία δικαστικής συνεργασίας) αλλά και με βαλκανικές και μεσογειακές χώρες και με τη Ρωσία.

Στο μεταξύ, η Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης συμφωνεί να ενσωματωθεί η Χάρτα Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στη συνταγματική συνθήκη, την οποία συντάσσει, καθώς και να προσχωρήσει η Ε.Ε. στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Όσο ευπρόσδεκτα και αν είναι αυτά τα βήματα για τη στερέωση στοιχειωδών δικαιωμάτων, την ενίσχυση του δικαστικού ελέγχου και την εδραίωση της διεθνούς λογοδοσίας, όταν αντιπαραβάλλονται με τις εξελίξεις που περιγράψαμε παραπάνω, αντανάκλουν μια απόσταση μεταξύ της θεωρίας και της πρακτικής. Την απόσταση αυτή τονίζει ακόμα οξύτερα το γεγονός ότι φαίνεται να μην ενδιαφέρει καθόλου την Ε.Ε. το ενδεχόμενο να υπάρχουν σοβαρά προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στα ίδια της τα σύνορα.

Και υπάρχουν όντως σοβαρά προβλήματα σε κράτη-μέλη της Ε.Ε. Οι τακτικές εξαμηνιαίες εκθέσεις της Διεθνούς Αμνηστίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Ευρώπη περιλαμβάνουν σταθερά την πλειονότητα των κρατών-μελών της Ε.Ε. καθώς και των

υποψήφιων προς ένταξη χωρών, καταδεικνύοντας ένα κοινό σχήμα καταπατήσεων από μέλη των σωμάτων ασφαλείας, οι οποίες περιλαμβάνουν βασανιστήρια, κακομεταχείριση και υπερβολική χρήση βίας, μένουν τακτικά ατιμώρητες και κατευθύνονται συχνά εναντίον μειονοτήτων και (νόμιμων ή παράνομων) μεταναστών. Σε δύο εκθέσεις της το 2002, για την Ισπανία και για την Ελλάδα², η Διεθνής Αμνηστία τεκμηρίωσε εκτενώς τέτοια σχήματα υπερβάσεων. Σε άλλο επίπεδο, υπάρχει το ανησυχητικό παράδειγμα της νομοθεσίας έκτακτης ανάγκης που θέσπισε το Ηνωμένο Βασίλειο στα τέλη του 2001, αναβιώνοντας στη χώρα αυτή την κράτηση χωρίς δίκη.

Αυτοί είναι σαφείς και ισχυροί λόγοι ώστε η Ε.Ε. να αντιμετωπίσει με μεγαλύτερο σθένος τα προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στον ίδιο της τον χώρο. Κι όμως, το Συμβούλιο παρέμεινε σιωπηλό μπροστά σε όλα αυτά, ενώ η Επιτροπή είναι αναρμόδια. Το μόνο όργανο που επέδειξε επαρκές ενδιαφέρον είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στις εκθέσεις του για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Ε.Ε., ως αποτέλεσμα των οποίων δημιουργείται δίκτυο εμπειρογνομόνων στα κράτη-μέλη για να διεξάγει στοιχειώδη παρακολούθηση. Όμως, αν και είναι σημαντικό να αναπτύξει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο την ελεγκτική του λειτουργία σε αυτόν τον τομέα, δεν λύνει το πρόβλημα.

Η Ε.Ε. epáιρεται ότι είναι κοινότητα αξιών, όπως τονίζει η Ελληνική Προεδρία στην εναρκτήρια δήλωσή της. Δεν υπάρχει, εντούτοις, κανένας μηχανισμός για την εφαρμογή και την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της Ε.Ε., εκτός από το Άρθρο 7 της Συνθήκης της Ε.Ε. (TEU) που προβλέπει κυρώσεις εναντίον κρατών-μελών σε περίπτωση «σοβαρής και επίμονης παραβίασης» των βασικών αρχών της Ένωσης, περιλαμβανομένων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όμως αυτό δεν προβλέπει με καμία πρακτική έννοια τη λογοδοσία σε επίπεδο Ε.Ε. αναφορικά με τις επιδόσεις των κρατών-μελών στα ανθρώπινα δικαιώματα, ούτε προβλέπει επαρκείς μηχανισμούς για την προαγωγή και τη διασφάλιση της τήρησης των δεσμεύσεών τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ενώ σε ορισμένους τομείς το Συμβούλιο έχει τη δυνατότητα να εφαρμόζει μεθόδους αμοιβαίας αξιολόγησης, δεν έχει γίνει μέχρι στιγμής καμία πρόταση στο πεδίο αυτό για να ιδρυθεί κάποια μορφή παρακολούθησης και αξιολόγησης μεταξύ των κρατών-μελών ή από την Επιτροπή.

Το καίριο ερώτημα για κάθε κυβέρνηση που βρίσκεται αντιμέτωπη με σοβαρά προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο έδαφός της, είναι το πώς μπορεί να τα αντιμετωπίσει και να τα διορθώσει αποτελεσματικά και να διασφαλίσει την αποτελεσματική πρόληψη στο μέλλον. Εκεί έγκειται η πρωταρχική ευθύνη και εκεί πρέπει σαφέστατα να παραμείνει. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν οι σοβαρές παραβάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων σε ένα κράτος-μέλος να είναι αποκλειστικά ευθύνη αυτού του κράτους: πρέπει σίγουρα να αποτελούν επίσης μέλημα της Ε.Ε. συνολικά.

Η δέσμευση της Ε.Ε. στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ελλειμματική εάν και εφ' όσον δεν υπάρχει επαρκής λογοδοσία σε περίπτωση σοβαρών προβλημάτων εντός των συνόρων. Δεν είναι μόνο ζήτημα σεβασμού των δικαιωμάτων στο εσωτερικό, αλλά θίγει επίσης τη νομιμοποίηση και την αξιοπιστία της εξωτερικής προσπάθειας της Ε.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Και ένας ολοένα πιο πιεστικός λόγος για να αντιμετωπίσουν η Ε.Ε. και τα σημερινά κράτη-μέλη της αυτήν τη δομική αδυναμία είναι η επικείμενη διεύρυνση: οι

² *Ισπανία: κρίση ταυτότητας – βασανιστήρια και κακομεταχείριση με ρατσιστικά κριτήρια από κρατικά όργανα, Διεθνής Αμνηστία, Απρίλιος 2002*

Ελλάδα: στη σκιά της ατιμωρησίας – κακομεταχείριση και κακή χρήση πυροβόλων όπλων, Διεθνής Αμνηστία με τη Διεθνή Ομοσπονδία Ελσίνκι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Σεπτέμβριος 2002

υποψήφιες χώρες ήταν μέχρι στιγμής υπό στενό έλεγχο, όμως η εφησυχασμένη στάση των σημερινών κρατών-μελών μάλλον δεν θα τις ενθαρρύνει να διατηρήσουν τις προσπάθειές τους από τη στιγμή που θα γίνουν μέλη. Η συζήτηση για την παράμετρο ανθρωπίνων δικαιωμάτων της υποψηφιότητας της Τουρκίας πρέπει να λειτουργήσει ως σοβαρή προειδοποίηση για το ότι η Ε.Ε. διατρέχει τον αυξανόμενο και πολύ ανησυχητικό κίνδυνο να κατηγορηθεί για διπλά μέτρα και σταθμά.

6. Σύνοψη συστάσεων

1. Η Διεθνής Αμνηστία καλεί την Ελληνική Προεδρία να διατηρήσει σαφή οπτική για τις ζωτικές αξίες που πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο όλων των πολιτικών της Ένωσης, και να σταθεί στο ύψος του στόχου της να προαγάγει μια κοινότητα αξιών και να οδηγήσει την Ε.Ε. ώστε:
 - ▶ να αντιμετωπίσει τις χειρότερες καταστάσεις κρίσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως, θέτοντας την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο επίκεντρο της επίλυσης συγκρούσεων,
 - ▶ να διασφαλίσει την προστασία των δικαιωμάτων κατά την αντιμετώπιση της 'τρομοκρατίας' και της 'λαθρομετανάστευσης',
 - ▶ να διαμορφώσει τη λογοδοσία της Ε.Ε. για την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα σε μια διευρυμένη Ένωση.
2. Η Ελληνική Προεδρία πρέπει να προαγάγει την υπόθεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναγνωρίζοντας ότι οι φιλοδοξίες της για την Ε.Ε. πρέπει να αντανακλώνται και στο εσωτερικό της.
3. Η Ελληνική Προεδρία πρέπει να συνεχίσει να εξελίσσει μια συστηματική, προσανατολισμένη στο αποτέλεσμα και υπεύθυνη πολιτική για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με τρίτες χώρες.
4. Η διακήρυξη «Δεν νοείται ασφάλεια χωρίς ανθρώπινα δικαιώματα» πρέπει να μεταφραστεί σε απτές ενέργειες.
5. Οι πλέον επίμονες και παγιωμένες καταστάσεις κρίσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να αντιμετωπιστούν επιμένοντας στην ανεξάρτητη παρατήρηση της κατάστασης, αφήνοντας περιθώρια για δημόσιο έλεγχο και θέτοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα στο επίκεντρο οποιασδήποτε ειρηνευτικής διαδικασίας.
6. Η συμβολή της Ε.Ε. στην 59η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών πρέπει να έχει ως οδηγό τη ζωτική ανάγκη να αποκατασταθεί και να διατηρηθεί η ακεραιότητα αυτού του οργάνου ως του κύριου φόρουμ παγκοσμίως που εξετάζει τις κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όπου μπορούν να ακουστούν τα θύματα.
7. Η Διεθνής Αμνηστία καλεί την Ελληνική Προεδρία να διασφαλίσει ότι η Αστυνομική Αποστολή της Ε.Ε. θα ανταποκριθεί στην επιδίωξη χιλιάδων ανθρώπων στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη για δικαιοσύνη. Συγκεκριμένα, το σχέδιο εργασίας της αποστολής θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει απτά μέτρα για να αντιμετωπίσει την μέχρι στιγμής έλλειψη διερεύνησης από την τοπική αστυνομία των καταπατήσεων του παρελθόντος και για να υποστηρίξει και να επιβλέψει αυτό το έργο.
8. Στα τελικά στάδια της διαμόρφωσης κοινής πολιτικής για το άσυλο, η Ε.Ε. δεν πρέπει να υπαναχωρήσει από τη δέσμευση του Τάμπερε για πλήρη και περιεκτική εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης.
9. Η προσπάθεια της Ε.Ε. να συγκρατήσει τη μετανάστευση απαιτεί να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος των μέτρων και του σωρευτικού τους αποτελέσματος στα ανθρώπινα

δικαιώματα, ενώ η εντεινόμενη προσπάθεια να επιτευχθεί επανεισδοχή και επαναπατρισμός των μεταναστών απαιτεί μηχανισμούς παρακολούθησης για να διασφαλιστεί η ασφάλειά τους και να προληφθεί η επαναπροώθηση (*refoulement*). Συγκεκριμένα, τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. πρέπει να αποφύγουν να παρασύρουν ή να αναγκάσουν οποιονδήποτε Αφγανό πρόσφυγα να επαναπατριστεί παρά τη θέλησή του εφ' όσον η ασφάλειά του δεν είναι εγγυημένη.

10. Με τη διεύρυνση προ των πυλών και με αυξανόμενο χάσμα αξιοπιστίας, η Ε.Ε. δεν έχει πλέον την πολυτέλεια να παραβλέπει τα προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στα ίδια της τα σύνορα. Η Ελληνική Προεδρία πρέπει να αναλάβει την ευθύνη της υποκίνησης μιας διεργασίας για να αναπτυχθεί σωστή λογοδοσία σε επίπεδο Ε.Ε. για την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κράτη-μέλη, σημερινά και μελλοντικά. Η λογοδοσία αυτού του είδους πρέπει να βασίζεται σε συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση και να περιλαμβάνει ένα στοιχείο αμοιβαίας αξιολόγησης.